

EDUCACIÓ INFANTIL
CICLE INICIAL DE PRIMÀRIA

Guia didàctica

Ester Casals

Intermón
Oxfam

Educació infantil i Cicle inicial de primària

Autora: Ester Casals
Direcció de la col·lecció: Eva Quintana
Traducció: Fina Marfà

Coordinació de l'autoria: Raquel León
Coordinació de la producció: Elisa Sarsanedas

Disseny de la coberta: Javier Valmaseda
Interiors: Lluís Torres

Agraïm l'assessorament d'Anna Bastida, doctora en Història Contemporània
i professora de Didàctica de les Ciències Socials.

2ª edició: juliol 2004

© Autora: Ester Casals
© Il·lustracions: Àngel Sauret
© INTERMÓN OXFAM
Roger de Llúria, 15. 08010 Barcelona
Tel 93 482 07 00. Fax 93 482 07 07
E-mail: Intermon@IntermonOxfam.org

ISBN: 84-8452-081-1
Dipòsit legal: B.33.683-2004

Realització: Ediciones Octaedro
Impressió: Hurope
Imprès a Espanya

Està rigorosament prohibida, sense l'autorització escrita dels titulars del «copyright», la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment.

Imprès en paper exempt de clor.

Índex

1	Introducció	5
2	Objectius i continguts	6
3	Metodologia de treball	7
4	Apunts referencials dels dos cicles	8
5	Les històries de Memed i Rosalina	10
6	Activitats d'aprenentatge: segon cicle d'educació infantil	13
7	Activitats d'aprenentatge: cicle inicial de primària	25
8	Activitats complementàries	36

1 Introducció general

Les històries que s'expliquen aquí, la de Memed i la de Rosalina, ens presenten un nen i una nena que a causa de la guerra es veuen obligats a abandonar casa seva i a deixar enrere no solament totes les seves coses sinó també, i això és el més important, les persones que estimen.

Us preguntareu per què abordem el tema de la guerra amb nens i nenes de segon cicle d'educació infantil i de cicle inicial de Primària. Partim del fet que en aquestes edats estan acostumats a veure amb regularitat imatges de guerres i de morts, sobretot a la televisió, i a sentir-ne comentaris. De vegades, fan preguntes sobre la guerra que els adults intentem respondre. El fenomen de la guerra i tot el que l'envolta és prou important per donar-lo a conèixer i poder reflexionar sobre les dramàtiques conseqüències que genera.

Aquesta guia didàctica i els quaderns per a l'alumnat ens presenten unes històries i unes activitats que ens permeten aprofundir en el fenomen bèl·lic i en les conseqüències que totes les guerres comporten, i també abordar el gran espectre que representa buscar solucions a aquesta dura realitat.

2

Objectius i continguts

Objectius

- Ampliar el coneixement de l'alumnat respecte a una realitat diferent de la seva: una situació de guerra.
- Treballar l'empatia i el respecte com a mecanisme cognitiu per entendre les vivències i els sentiments que s'expliquen.
- Sensibilitzar l'alumnat respecte als drets humans.
- Entendre que hi ha necessitats bàsiques per poder créixer i viure amb dignitat.
- Rebutjar comportaments que provoquen desigualtat, marginació i discriminació.
- Proposar la recerca de solucions a problemàtiques concretes.
- Ampliar el vocabulari i aplicar-lo per descriure i analitzar la realitat.
- Fomentar la col·laboració i la participació en les activitats que es proposen.
- Tenir la capacitat de formular preguntes sobre aquells esdeveniments que susciten curiositat.
- Comprendre el significat de la història explicada i treballada.

Continguts

Actituds, normes i valors

El coneixement i la valoració de realitats diferents de la pròpia i el respecte per aquestes realitats.

L'empatia amb la realitat del protagonista.

La valoració dels drets humans.

El compromís cap a la societat.

La potenciació de la solidaritat.

La recerca de solucions davant de situacions problemàtiques concretes.

L'interès per participar i fer-se entendre.

Conceptes

El coneixement de les vivències dels protagonistes en una situació concreta de guerra.

Causes i conseqüències de la guerra.

Els sentiments de tristesa, alegria, enyorament, por, etc.

L'aprofundiment en diferents conceptes com ara de solidaritat, amistat, salut, comunicació, etc.

Els drets humans.

L'autoconeixement.

Les desigualtats.

Procediments

Obtenció d'informació a partir de diferents mitjans: text, il·lustracions, diàleg, etc.

Expressió oral, escrita i gràfica dels conceptes treballats.

Anàlisi i reflexió dels temes presentats mitjançant preguntes, dibuixos, jocs, representacions, mapes, etc.

Elaboració de conclusions a partir d'exercicis de dibuix, de recerca d'objectes, de correspondència, d'identificació i de recerca de diferències, de dibuix amagat i de retallar i enganxar.

3

Metodologia de treball

El conjunt d'aquesta guia didàctica i el quadern de treball corresponent està pensat principalment per al segon cicle d'educació infantil (de 3 a 6 anys) i el cicle inicial d'educació de primària (de 6 a 8 anys) i s'argumenten en la línia de l'educació en valors. Es preten potenciar l'interès per conèixer la temàtica concreta que aquí s'exposa i, així mateix, experiències de vida diferents a la de l'alumnat. Ens basem en la seva pròpia experiència i es fan contínues referències als seus coneixements, vivències, percepcions, etc.

Memed i Rosalina són els protagonistes de les històries de segon cicle d'educació infantil i de cicle inicial d'educació primària, respectivament.

Per mitjà d'aquests personatges es van explicant les vivències i els sentiments d'un nen i d'una nena des que han d'anar-se'n de casa seva, forçats i de manera precipitada, fins que tornen. Al final de la història es posen de manifest l'esperança i el desig que no es tornin a repetir mai més conflictes d'aquesta mena.

Els quaderns proposen dues tasques paral·leles: d'una banda, ens mostren la història dels protagonistes i, de l'altra, ens presenten una sèrie d'activitats que ens permeten aprofundir en els conceptes i els temes que van apareixent al llarg de la història.

La guia didàctica detalla la història de Memed i de Rosalina. Així mateix presenta, pas a pas, l'aplicació didàctica de cada una de les il·lustracions i de les activitats que apareixen als quaderns.

Com a primer contacte amb el quadern pensem que és enriquidor que el mestre o la mestra expliqui la història que s'ha de treballar sense mostrar-ne les imatges. Així, no solament potenciarem la creativitat sinó que també sabrem quins són els coneixements previs de l'alumnat i les seves expectatives respecte de la història i la temàtica que es vol treballar. Podem aprofitar els comentaris que vagin fent sobre els aspectes pels quals mostren interès i les qüestions que es plantegen. Un cop realitzada aquesta activitat, es torna a explicar la història, però aquest cop acompanyada ja d'imatges. Per aquest motiu és interessant que diguem als nens i nenes que només es fixin en les pàgines en les quals s'il·lustra la història. La relectura de tota la història serà necessària quan considerem que hem acabat el quadern.

La història es pot anar llegint textualment de la guia o bé explicar-la directament. El docent és qui coneix el grup i pot introduir les modificacions que cregui convenientes per ajudar a entendre el relat.

4

Apunts referencials dels dos cicles

El quadern de **segon cicle d'educació infantil**, *El regal de Memed*, va dirigit a nens i nenes d'entre 3 i 6 anys. En aquesta franja d'edat les diferències són notables i, per tant, creiem necessari que el mestre adapti la història i les activitats a l'edat del grup.

Tanmateix, en algunes activitats s'especifica el grau d'adequació d'acord amb les edats que cobreix aquest cicle.

Per als nens i nenes de 3 i 4 anys, ens centrarem bàsicament en la il·lustració que vulguem treballar encara que podem fer referència a la resta de la història.

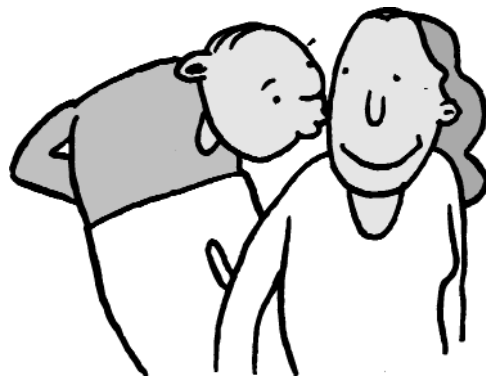
Per als de 5 i 6 anys, tot i que ens centrem en la il·lustració concreta que cal treballar, es pot presentar la totalitat de la història i així establir relacions entre els diferents temes que hi vagin apareixent. Per facilitar l'atenció sobre el que volem treballar, hem optat per presentar la història a les pàgines senars i l'activitat corresponent a la il·lustració a la pàgina anterior. Així mateix, pel que fa a les activitats, hem de tenir en compte que com més petits són els nens més guiades seran aquestes, i, al contrari, en edats més avançades els nens i nenes seran més autònoms, encara que és habitual que demanin ajuda o bé se'ls dirigeixi si es creu convenient. A l'apartat 6 d'aquesta guia es presenta amb detall l'aplicació. A la col·lecció d'imatges de la maleta pedagògica trobareu la fotografia de Memed, que servirà d'element motivador.

Com a treball final proposem una activitat creativa i divertida per als nens: representar la història com a conte motor. El conte motor és un recurs didàctic que potencia especialment les habilitats motrius dels nens i nenes. Entenem per habilitats motrius aquelles capacitats que a poc a poc ajuden els nens a anar coneixent i dominant el seu propi cos en relació amb l'espai i el temps. El conte motor també permet la relació amb els altres companys, l'exploració de l'entorn proper, l'adquisició progressiva d'autonomia, l'enriquiment de les possibilitats expressives, etc. El conte motor consisteix a donar vida a la història de Memed. S'anirà llegint la història i l'alumnat la representarà. Per exemple, quan el mestre digui que Memed i la seva mare van haver de marxar, ells faran veure que se'n van i caminaran per la classe; quan es digui que estaven cansats, caminaran a poc a poc i intentaran fer veure que estan cansats, etc. Així aniran donant vida a la història. Es pot escollir entre llegir tota la història o fer una selecció de moments concrets. Al llarg de l'exposició es poden fer les pauses que el docent cregui oportunes. Aquesta activitat pot acabar amb una conversa amb els nens i nenes amb l'objectiu de compartir els sentiments que han experimentat mentre representaven el conte: comentar com han viscut la història de Memed des d'un altre angle, saber com han interioritzat les informacions rebudes, etc.

En el quadern de **cicle inicial d'educació primària**, *Una sorpresa per a Rosalina*, primer es presenta la història i després, les activitats. Aquesta distribució facilita la lectura i la visualització individual en altres contextos: a casa, a la biblioteca, etc. A fi d'aclarir al docent aquest doble vessant entre il·lustració i activitat, cada una de les activitats que apareixen al final del quadern estan relacionades amb una de les il·lustracions. A l'apartat 7 d'aquesta guia es plantegen pautes metodològiques per a la seva aplicació.

A mesura que es vagi explicant la història de Rosalina, els nens i nenes poden anar dibuixant en una llibreta com s'imaginin el que els explica la protagonista. Quan s'acabi el quadern, se'ls pot demanar que s'imaginin com continuarà la història de Rosalina i que facin els dibuixos sobre la vida d'aquesta nena en un període de postguerra. Serà enriquidor posar en comú les posteriors seqüències que s'hagin imaginat.

A la col·lecció d'imatges de la maleta pedagògica trobareu la fotografia de Rosalina, que servirà d'element motivador.

5

Les històries de Memed i Rosalina

Història de Memed

La història se situa en un moment determinat i en una guerra concreta: el Kurdistan dels anys noranta. Memed, el nostre petit protagonista, ha de fugir de casa seva, caminar durant dies per boscos i muntanyes i instal·lar-se en un camp de refugiats com han hagut de fer tants altres compatriotes seus els darrers temps... i també en temps llunyans. Però, què passa amb els kurds?, qui són? Us n'ofereixo un petit resum.

Els kurds constitueixen el major poble sense Estat del món. Són uns vint-i-vuit milions (segons dades de 1994) i viuen escampats entre Turquia —la majoria, prop de catorze milions— Iran, Iraq, Síria i la diàspora (un milió i mig). El conjunt dels seus territoris es diu Kurdistan encara que, com ja sabeu, el Kurdistan no existeix oficialment. Aproximadament un de cada vuit kurds és refugiat o desplaçat, és a dir, ha hagut de fugir de casa seva. Mai no han disposat d'Estat propi i, tanmateix, han hagut de suportar la pressió violenta dels governs dels països en els quals viuen, tot i que ells també van col·laborar en les matances d'armenis de 1915 sota l'imperi otomà. Els kurds han organitzat diferents partits i grups armats per defensar la seva llibertat (PKK, PDK, UPK), que, sovint, estan enfrontats entre si. Tradicionalment, els kurds han estat pastors i camperols. Tenen llengua pròpia, la qual està prohibida en algun dels països on viuen. En resum, es tracta d'un poble obligat a viure en unes condicions de vida bastant difícils.

Al territori del Kurdistan —entre el sud-est de Turquia, l'oest d'Iran, el nord d'Iraq i el nord de Síria— predominen les muntanyes, moltes de més de 3.000 metres. És per això que ens podem imaginar el protagonista de la nostra història tapat amb la seva bufanda, recorrent amb la seva mare els camins de la serra del Taure o per les muntanyes de Zagros. La fugida i l'abandonament de casa seva podrien ser deguts, per exemple, a l'expulsió del seu poble pels soldats de l'exèrcit turc. Es tracta d'una pràctica habitual i sovint implica no solament que es buidin els pobles sinó també que acabin cremats.

Actualment, després de l'empresonament d'Abdullah Ocalan, dirigent carismàtic —i també despòtic— del PKK dels kurds de Turquia, la guerra mai reconeguda no s'ha apaivagat. Amb tot, el problema no s'ha resolt, la repressió es manté i el futur és molt incert. A la resta de països la situació no és gaire millor.

De la literatura kurda actual, l'autor més conegut entre nosaltres és Yassar Kemal —guardonat amb el Premi Internacional Catalunya de 1996. Kemal és l'autor de la novel·la *El falcó*, el protagonista de la qual es diu Memed, com el nostre nen de la bufanda. Ha estat editat per Edicions 62.

Si en voleu saber més:

Jacqueline Sammali: *Ser kurdo ¿es un delito?*, Txalaparta, Tafalla, 1999.

Jordi Tejel: *Els kurds, a l'ombra de la història*, Els llibres de l'índex, Barcelona, 1999.

Història de Rosalina

La història de Rosalina no és totalment inventada: té molt a veure amb el que van patir no fa gaires anys centenars d'indígenes de Guatemala. Perquè pugueu entendre com van anar els fets, us oferim un resum de la guerra civil de Guatemala.

Guatemala és un país petit de l'Amèrica Central. Un dels seus trets fonamentals és l'extrema desigualtat que tradicionalment n'ha dividit la població: una minoria molt reduïda (generalment de pell blanca) posseeix la majoria dels recursos econòmics; la resta, una gran majoria, està fatalment predestinada a la pobresa. El 60% de la població és indígena, en la seva major part maia. La guerra civil va durar des de 1960 fins a 1996, data en què es va signar l'acord de pau. Els bel·ligerants eren, a primera vista, el Govern, l'exèrcit de Guatemala (amb el suport actiu dels Estats Units) i les guerrilles que defensaven diferents propostes de canvi polític i social. Tanmateix, en la pràctica qui més patia els efectes de la violència armada era la població civil. Es calcula que en aquest període hi va haver prop de cent cinquanta mil morts, dels quals entre quaranta mil i cinquanta mil són «desapareguts», i un milió de desplaçats i refugiats, molts dels quals van anar a Mèxic. La gran majoria de les víctimes (un 83%) pertanyien a ètnies indígenes.

La guerra va tenir diferents etapes. A principis dels anys vuitanta, es va intensificar la violència, entre altres causes pel desig del Govern de desposseir els indígenes de les terres que encara posseïen, la qual cosa explica tant els mètodes d'actuació militar com la identitat de les víctimes. L'exèrcit es va dedicar a expulsar sistemàticament els indis de les seves terres, a destruir cases, collites i boscos, a traslladar la població i obligar-la a formar part de les «Patrullas de Defensa Civil». Milers de víctimes mortals no ho van ser en enfrontaments armats sinó perquè van ser torturades i assassinades, inclosos vells i nens.

L'informe final del «Proyecto de Recuperación de la Memoria Histórica» *Guatemala: Nunca más*, presentat l'abril de 1998, documentava 55.000 casos de violació greu dels drets humans. El bisbe Gerardi, que havia col·laborat en l'elaboració de l'informe, va ser assassinat l'endemà de la presentació. I és que malgrat els acords de pau firmats, la pau encara no existeix a Guatemala. No hi ha pau sense justícia i, de moment, ningú no ha jutjat els responsables de la violència, malgrat que se'n coneixen els noms i els cognoms.

Un dels episodis més esfereïdors de la guerra va ser l'incendi de l'ambaixada espanyola a la ciutat de Guatemala, que va portar a terme l'exèrcit l'any 1979. A l'edifici, s'hi havien tancat unes desenes de representants d'organitzacions camperoles i cíviques guatemalenes amb la intenció de cridar l'atenció de l'opinió pública mundial sobre les seves desgràcies. Sense cap respecte per la normativa del dret internacional, les tropes guatemalenes van calar foc a l'edifici i totes les persones que hi havia a dins, funcionaris i indígenes, van morir. L'ambaixador espanyol, Máximo Cajal, va salvar la vida de miracle. Ell és l'autor del llibre *Saber quién puso fuego ahí*, publicat recentment per ajudar a dilucidar jurídicament la culpabilitat dels responsables. En aquest esforç a favor de la justícia, hi contribueix una persona molt coneguda: Rigoberta Menchú, Premi Nobel de la Pau de l'any 1992 i filla d'un dels morts a l'ambaixada.

Els guatemalencs van lluitar molt per sortir de la greu situació en la qual vivien. Una sèrie d'organitzacions de diversa naturalesa —de joves cristians, de sindicalistes, de defensa dels drets humans, etc.— continuaven treballant fermament malgrat la persecució de la qual eren objecte. Rosalina Tuyuc (nascuda el 1956 i pertanyent a l'ètnia maia kakchikel) és una d'aquelles persones que van lluitar per viure amb dignitat. Va formar part de la Juventud Obrera Católica, d'un grup que va promoure l'objecció de consciència en plena guerra, de la coordinadora de viudes de Guatemala, va ser diputada... Rosalina Tuyuc, igual que la nostra petita Rosalina del conte, es trobava entre la població que, malgrat haver estat expulsada de les seves llars, no va deixar la seva terra, i va quedar atrapada en zona de guerra, sota la contínua amenaça de ser víctima de l'exèrcit acusada d'ajudar la guerrilla. Tots, petits i grans, van passar molta por. Per això no volen que es repeteixi...

Si en voleu saber més:

Rachel Sieder: «Cooperación y fortalecimiento institucional: la reconstrucción de posguerra en Guatemala», a Tamara Osorio i Mariano Aguirre (Coords.): *Después de la guerra. Un manual para la reconstrucción postbélica*, Icaria, Barcelona, 2000, pàg. 105-141.

6

Activitats d'aprenentatge per a educació infantil

Memed és un nen de 5 anys

Pàgina 3

Memed és un nen de 5 anys. Ha estat molt de temps fora de casa a causa de la guerra. Ara està molt content però no solament perquè ha tornat a casa sinó també perquè tornen a estar tots junts: el seu pare, la seva mare i ell.

Memed vol ser amic vostre.

Memed us vol explicar on ha estat, com s'ha sentit, etc.

Teniu ganes de conèixer la història de Memed?

Orientacions didàctiques

Com és Memed

És la primera vegada que veiem Memed. En comentarem les característiques personals, tant les físiques com les relatives als seus sentiments. Podem utilitzar la fotografia de la col·lecció d'imatges.

Primer dedicarem temps a les característiques físiques ja que més endavant podrem aprofundir en les que es refereixen als sentiments.

Sobre les característiques físiques direm als alumnes que observin el dibuix i descriguin el personatge: es diu Memed, és un nen, és baixet i prim, va vestit amb... Però sobretot destacarem que porta bufanda. Quan acabem la descripció de Memed, els demanarem que es descriuïn ells mateixos. Farem esment del fet que tots som diferents i que tenim els nostres propis trets diferenciadors. El nostre físic no ens fa ni millors ni pitjors, som com som. Simplement som diferents i la diferència és una de les característiques de les persones.

Com se sent Memed

Destacarem que Memed ens diu que està content i els demanarem que ells ens expliquin com se senten: si estan contents, enfadats, tristos, etc., i per què. Memed està content de ser de nou a casa, ja que era molt lluny, i també està content de ser amb el seu pare i la seva mare. A més a més, no va ser fora de casa per voluntat pròpia sinó que es va veure obligat a marxar, es va ha-

ver d'escapar. I ells? Per què estan contents, enfadats, tristos...?

Finalment, destacarem que Memed vol ser el nostre amic i, a més, ens vol explicar on ha estat, què li va passar, etc. Convé motivar els alumnes perquè els faci il·lusió conèixer la història de Memed i així incentivar el treball del quadern. Per aconseguir aquesta motivació podem plantejar preguntes com les que vénen a continuació, les quals també ens serviran d'introducció als temes que es tractaran al llarg de la història. Voleu saber més coses de Memed? Voleu saber on ha estat? Qui us creieu que li va regalar la bufanda que porta? Durant el temps que va ser fora, va trobar a faltar les seves coses i els seus amics? Per què?

Feia molt temps que no sopàvem tots plegats. Jo havia esperat molt aquest moment. La casa no està com la vam deixar, haurem d'arreglar-la entre tots. Però la sopa fa la mateixa olor de sempre i em sembla molt més bona. He estat a molts llocs, però en cap he pogut menjar la sopa que fa la meva mare i la trobava a faltar.

Orientacions didàctiques

La casa de Memed

Es comentarà entre tots que la il·lustració ens mostra una casa amb un vidre trencat, les cortines esquinçades..., però que, en canvi, les persones que en surten estan contentes. Esmentarem que avui tothom vol tenir una casa bonica, joguines cares, cotxe..., però que res de tot això és indispensable ni per viure ni per ser feliç. Aprofitarem per fer referència a la societat de consum en la qual vivim i per comentar-la. Destacarem que hi ha coses que són imprescindibles per poder viure i altres que ens agradaria tenir però sense les quals també es viu.

Les coses necessàries

A la pàgina 4 hi ha una sèrie de dibuixos. Es tracta de fer un cercle de color verd al voltant d'aquelles coses que són imprescindibles per a la vida de les persones i un cercle groc al voltant d'aquelles de què podem prescindir. Segons l'edat dels nens i les nenes es pot realitzar l'activitat individualment i després comentar de quin color hem pintat cada dibuix o, si són més petits, anomenarem el que ens mostra el dibuix, decidirem entre tots si és o no imprescindible, i, després, individualment, cada nen o nena farà un cercle al voltant del dibuix amb

un color o un altre. És important que després de l'activitat es comenti per què hi ha coses necessàries i altres que no ho són. Les necessàries, per què ho són? Les que no ho són, per què les volem?, per què ens agraden?

L'alimentació

Proposem que al final ens interessem per l'alimentació de la població kurda. A la il·lustració mengen sopa i al costat tenen un iogurt per postres. Hem de dir que el iogurt és un aliment molt comú i molt utilitzat als seus àpats. També és molt habitual en la seva alimentació el te (per aquest motiu, quan Memed estigui malalt, la seva mare li'n donarà). La sopa sol ser d'arròs o de bulgur –uns grans de blat–, amb carn bullida i verdures. L'esmorzar dels kurds consisteix en mantega, mel, formatge i iogurt. A mesura que comentem els hàbits alimentaris dels kurds, podem fer referència a la nostra alimentació, a la dieta mediterrània, als mals costums alimentaris, etc.

He estat lluny de casa i he viscut a molts llocs. Encara recordo com si fos ara el dia que vam haver d'anar-nos-en. Van venir uns veïns del poble del costat i van parlar amb el meu pare i la meua mare i amb altres veïns. Parlaven gairebé cridant, deien que en passava una de molt grossa..., tots estaven alarmats i nerviosos. Finalment, la meua mare va entrar a casa, va agafar una bossa grossa i la va emplenar de roba i menjar i mentre ho feia, plorava.

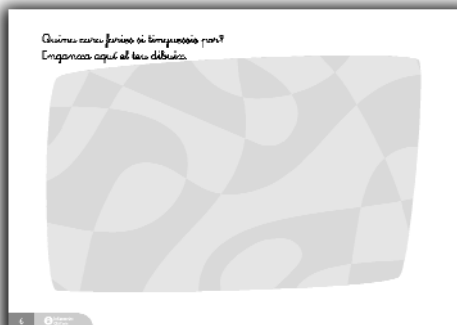
Era el començament de la guerra. Jo, al principi, no sabia què significava la paraula «guerra», però de seguida vaig adonar-me que era una situació dolenta, que ens ho passàriem malament.

El meu pare em va dir que havíem de marxar perquè hi havia gent que ens volia fer mal. També em va dir que no em preocupés, que no ens passaria res. Després em va dir que ell, de moment, s'havia de quedar però que es reuniria amb mi i amb la meua mare així que pogués.

Vam marxar un nombrós grup de persones. Els soldats ens feien anar de pressa. A mi em feia l'efecte que allò no era real, que era un somni, però, en canvi, la tristesa que sentia sí que era real. Vaig mirar cap enrere i vaig veure el meu pare que em somreïa i em feia l'ullet.

Orientacions didàctiques

Memed ha de marxar

Memed està trist perquè ell ha de marxar i el seu pare es queda. Es comentarà que hi ha vegades que estem tristos, d'altres que estem alegres..., i que aquests sentiments es reflecteixen a la cara. Per exemple, no és igual la nostra expressió quan estem tristos que quan estem alegres, quan ens fem mal que quan ens fan pessigolles, etc. Els demanarem, també, que pensin en moments en els quals han estat tristos, alegres, i, si volen, que ens expliquin per què se sentien així. Tot això ens porta a recordar un altre cop que Memed està trist i espantat.

Finalment els preguntarem com se sentirien ells si els passés el mateix que a Memed.

Imagina't que...

L'activitat consisteix a imaginar-se la cara que farien ells si es veiessin obligats a anar-se'n de casa seva.

Aquesta imatge, l'hauran de dibuixar i pintar en un full en blanc. Un cop fet el dibuix de la cara amb expressió de por i d'espant la retallaran amb un punxó i l'enganxaran a la pàgina 6.

Activitat complementària

EL MIRALL

Quan comentem que els nostres protagonistes estan tristos, alegres, tenen por, etc., amb els més petits pot ser interessant introduir una activitat en la qual els nens se sentin davant d'un mirall i facin diferents cares i expressions, explicant en tot moment com se sent la persona que té aquella expressió concreta.

Per aprofundir en les expressions i els sentiments de les persones demanarem als alumnes diferents expressions i sentiments que es puguin donar. Per exemple, estar alegre o trist, riure o plorar... Com més expressions sorgeixin, millor. És possible que el mestre els hagi d'ajudar. A continuació es formaran tants grups com expressions s'hagin esmentat. Cada grup s'encarregarà de fer un dibuix d'una cara que mostri una expressió determinada. No es repetirà cap expressió. Es retallaran les diferents cares, se'n comentaran les expressions i, per acabar, es farà un collage amb tots els dibuixos.

Vam haver de caminar molt, la meva mare sempre era al meu costat. Vam caminar sota la pluja, amb sol, amb molt de fred, etc. Jo estava molt cansat i ens aturàvem molt poca estona per descansar. Mentre caminava sentia un gran enyorament, és a dir, trobava a faltar moltes coses. Més que cap altra cosa, trobava a faltar el meu pare, l'estimava molt. Amb ell em divertia, l'ajudava... Tenia ganes de tornar-lo a veure, o millor dir, necessitava tenir-lo al meu costat. Sempre que recordava el meu pare em venia al cap aquella imatge del dia que ens en vam anar en què ell em somreia i em feia l'ullet.

També trobava a faltar els meus amics. N'hi havia que havien vingut amb nosaltres, però la majoria s'havien quedat al poble i potser havien anat en una altra direcció. Trobava a faltar els crits, els jocs, les rialles, la gresca que fèiem tots plegats. I les meves joguines? I els llapis de colors? I el meu llit? I els meus contes? No vam poder endur-nos

gairebé res. Tot això eren coses a les quals jo no havia donat mai importància, però ara que no les tenia les trobava molt a faltar. També recordava el menjar que feia la meva mare els dies de cada dia i la que feia el meu pare els dies de festa. L'olor de la sopa acabada de fer, del formatge, del iogurt que m'agrada tant, etc.

Orientacions didàctiques

Necessitem descansar, menjar i dormir

Es destacarà que Memed està molt cansat ja que han de caminar molt per trobar un lloc on poder descansar, dormir i menjar. Preguntarem si recorden algun dia que s'hagin cansat molt i es comentarà. Es preguntarà a cadascun com se sentien, què vam fer per descansar, etc. Si la majoria recorda algun moment, se'ls pot dir que el dibuixin i després fer un mural amb tots els dibuixos. Cal subratllar que segurament el cansament i els seus sentiments no són iguals que els de Memed, és a dir, no és el mateix estar cansats perquè hem jugat a futbol o hem fet una excursió, i saber que després anirem a casa, ens dutxarem i descansarem al nostre llit, que, com en el cas de Memed, saber que has de caminar per obligació i no per gust, que ets lluny de casa teva, que no saps on vas... Però a més de cansat, Memed també sent enyorament de tot el que li falta.

Què trobem a faltar?

A la pàgina 8 es presenten una sèrie d'objectes i de persones; n'hi ha que coincideixen amb el que Memed troba a faltar. Se'ls demanarà que encerclin allò que Memed enyora. Tot seguit ho pintaran.

Un dels llocs on vam ser era un camp de refugiats, és a dir, una gran esplanada plena de tendes de campanya. Al dibuix ho podeu veure. Hi surto jo amb la meva mare, bé, també hi havia més gent. Aquí teníem lloc per dormir, però ens faltaven moltes coses. Amb prou feines teníem aigua i menjar i vam passar molta set i gana. També ens faltava roba, ja que només teníem la que la meva mare va poder emportar-se de casa. Tampoc podíem comunicar-nos amb ningú perquè no teníem cap mitjà de comunicació: ni telèfon, ni televisió, etc.

La relació amb la gent que hi havia al camp era molt bona. Entre tots ens ajudàvem, ens deixàvem coses, ens animàvem els uns als altres quan estàvem tristos i cantàvem cançons, i una àvia molt simpàtica ens explicava contes a tots els nens i nenes abans d'anar a dormir.

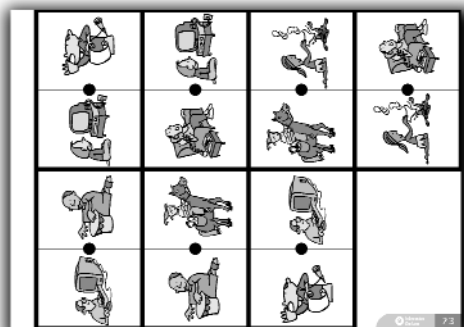

Orientacions didàctiques

És important que s'expliqui què és un camp de refugiats. Es comentaran les coses que li falten a Memed; a continuació el mestre demanarà als alumnes que pensin en persones a les quals els falten coses importants per viure. Es comentaran aquestes coses entre tots i es dibuixaran a la pàgina 10. A continuació es pensarà entre tots per què hi ha nens i nenes que no tenen menjar, joguines..., pot ser a causa de la guerra, però també pot ser per motius econòmics, socials, etc. El pas següent serà intentar pensar en solucions perquè tots els nens i nenes del món tinguin les coses necessàries per viure. Pensem que és important estimular una conversa d'aquesta mena, a un nivell que els alumnes puguin entendre, per reflexionar sobre una realitat del nostre entorn. Així ampliem els seus coneixements i la seva visió del món perquè puguin valorar el que ells tenen i alhora els demanem que busquin solucions per millorar les situacions injustes.

Orientacions didàctiques

A la història de Memed introduïm els mitjans de comunicació. Tots els nens, des de petits, coneixen i utilitzen el telèfon, la televisió, el vídeo, etc., és a dir, mitjans que formen part de la nostra vida fins a tal punt que se'ns fa impossible imaginar la nostra vida sense aquests aparells. Aquests mitjans ens permeten posar-nos en contacte amb els nostres éssers més estimats, tot i que estiguin molt lluny. Com li hauria agradat a Memed posar-se en contacte amb el seu pare i els seus amics! Per comentar i conèixer els diferents mitjans de comunicació que han existit o que existeixen actualment, proposem la construcció d'un dòmino les fitxes del qual apareixen a la pàgina 23. Aquestes fitxes presenten diferents mitjans de comunicació: el pregoner, el tam-tam, el genet que portava les notícies, senyals de fum, telèfon, televisió, ordinador (Internet).

El primer que es farà serà comentar cada mitjà de comunicació, fent especial esment d'aquells que no són de la nostra època i que segur que no coneixen.

A continuació es retallaran les fitxes de la pàgina 23. És aconsellable enganxar-les en una base una mica més sòlida, si és possible sobre cartró, per poder jugar-hi millor. El joc funciona igual que el dòmino. S'aconsella fer petits grups.

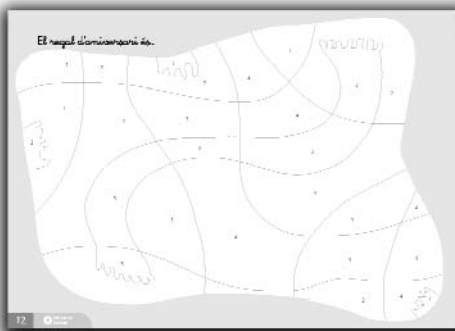
A causa de la gran influència que té la televisió en els nostres dies, pensem que és convenient conversar amb els nens i nenes sobre aquest mitjà de comunicació. Els preguntarem, per exemple, quan miren la televisió, quins programes els agraden i per què, si els veuen sols o en companyia dels germans, dels pares o de la cangur, etc. Amb els de P5 podem anar més lluny i plantejar un debat sobre la televisió. Pensem que aquest tema és prou important per preparar-lo a fons i dedicar-hi temps.

Mentre era fora de casa, va ser el meu aniversari. Vaig fer cinc anys. La meva mare ho havia dit a tothom i em va preparar una festa d'aniversari sorpresa. Em vaig posar molt content. Com ja sabeu, ens faltaven moltes coses i no vaig poder tenir pastís d'aniversari, però sí que em van fer un regal molt especial.

Era una bufanda. Una àvia del grup, que ens explicava contes, va desfer un jersei vell, i com que sabia teixir a mà, em va fer una bufanda per abrigar-me ja que s'acostava l'hivern. Em vaig emocionar i estava molt content.

Orientacions didàctiques

El regal de Memed

Es comentarà que va ser l'aniversari de Memed i es preguntarà: què creieu que li van regalar? Els alumnes aportaran idees i realitzaran l'exercici de la pàgina 12, és a dir, buscaran el dibuix amagat i així descobriran que el regal va ser una bufanda. S'acabarà de llegir la història i es confirmarà que va ser una bufanda.

Entre tots diran per què Memed es va posar content i els motius que tenia per estar-ne. Cal subratllar que, malgrat la manca de recursos, li fan un regal. També és important profunditzar en què significa i implica regalar.

És necessari reflexionar entre tots sobre el fet que, a més del regal material que rebem, un regal també significa que algú ha pensat en nosaltres, que ha dedicat un temps a valorar què ens podia agradar més, o potser a fer-lo ell mateix, o a comprar-lo, etc.

Tot seguit es demanarà als nens que comentin com celebren el seu aniversari, com se senten aquell dia, etc. Tota la classe cantarà la cançó d'aniversari dedicada a Memed.

Activitat complementària

EL NOSTRE ANIVERSARI

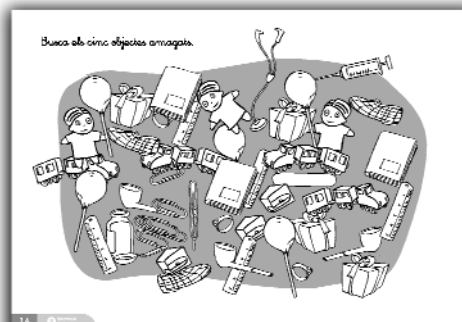
Es pot demanar que cadascú porti fotografies de tots els seus aniversaris. Així podran veure la seva pròpia evolució i recordar moments especials. Per finalitzar l'activitat es pot dibuixar el que recordin amb major satisfacció del seu darrer aniversari.

Per posar de manifest que anem canviant al llarg dels anys, podem demanar que portin també quatre o cinc fotografies des de que van néixer fins al moment present. Així veuran com han crescut, que potser els ha canviat el color del cabell, que quan eren petits no s'aguantaven sols i en canvi ara són autònoms en molts aspectes. És important comunicar a les famílies que es portarà a terme aquesta activitat perquè ajudin els nens i nenes a buscar les fotografies i també dir-los que comentin amb els nens aspectes o anècdotes de quan eren petits que ells no poden recordar. Quan portin les fotografies a l'escola les ensenyaran als companys, les comentaran i explicaran alguna de les anècdotes que els ha explicat el seu pare o la seva mare.

Per fi ens van dir que podíem tornar a casa, però durant uns quants dies vam haver de quedar-nos en una barraca perquè em vaig posar malalt. El cansament, la gana, la inclemència del temps..., van provocar que em posés bastant malalt una temporada. En aquella barraca hi havia més gent que no es trobava bé. La meva mare no se separava del meu costat, em cuidava i em feia companyia, m'explicava contes, em cantava cançons, etc. i em donava te per beure. Jo sentia que deien que gairebé no hi havia medicaments ni estris mèdics, però n'hi va haver suficients perquè jo em curés.

Orientacions didàctiques

Quan estem malalts

La història de Memed permet comentar què significa estar malalt, com ens sentim quan hi estem i que els nens i les nenes vagin explicant els seus sentiments i vivències entorn d'aquest tema. Segur que ens explicaran què els diu el metge, com els explora... També comentaran què passa quan estan malalts: es queden a casa, els fan prendre xarops, els cuida la seva mare o el seu pare, o una àvia, o una cangur... Si la malaltia és llarga potser algun familiar o amic els va a veure, etc.

També comentarem que per curar certes malalties s'ha d'anar a l'hospital. Els preguntarem si hi han estat algun cop, si hi han anat a visitar algú, com és: gran, hi ha moltes infermeres, els llits són més grossos que els de casa, hi ha uns altres llits que es diuen lliteres, i ambulàncies que serveixen per... Però a l'hospital no s'hi va només quan ens posem malalts, també hi neixen nens. Finalment els preguntarem com es devia sentir Memed. També els preguntarem què pensen que passa si falten medicines, si s'han de muntar hospitals en llocs inadequats, etc.

Busquem objectes

Després de fer aquest tipus de comentaris i, si és necessari, aclariments, proposem realitzar l'exercici de la pàgina 14 on s'han amagat cinc coses relacionades amb la medicina: una xeringa, un termòmetre, un bastonet per mirar la gola, un auscultador, un xarop. Els han d'assenyalar individualment.

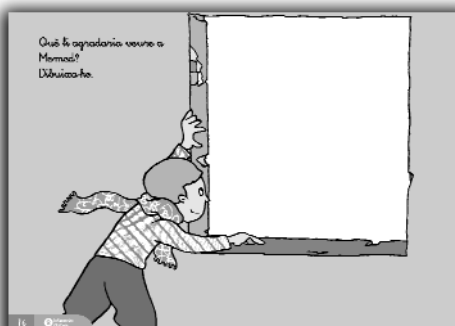
Quan ja em trobava millor, m'agradava mirar per la finestra de la barraca, però no m'agradava el que veia: les cases estaven en ruïnes, hi havia camions i cotxes cremats..., des d'allà veia un gos que cada dia estava més prim.

Voleu que us digui un secret? Vaig arribar a pensar que mai més no tornariem a casa, i sobretot, pensava en el meu pare. Des d'aquell dia que ens en vam anar no l'havia tornat a veure. Recordava que m'havia fet l'ullet. A la guerra es mata gent i jo tenia por de perdre el meu pare per sempre.

Però ara sabia que quan em trobés bé del tot tornariem a casa i tenia l'esperança que tot seria un altre cop com abans.

Orientacions didàctiques

La guerra

El mestre explicarà la història i comentarà que la guerra és dolenta per a tot i per a tothom. Memed és fora de casa i està trist, ha estat malalt i té ganes de tornar a veure el seu pare. Es passa set i gana. Es té por. Es fan malbé les cases, els cotxes, tot... És molt millor ser a casa amb els teus, no tenir por, que no et falti l'indispensable per viure, que hi hagi seguretat, etc.

És interessant que es deixi participar els nens i les nenes, i així adonar-se d'algunes de les conseqüències que comporta qualsevol guerra.

Aquí introduïrem una realitat que fins ara no s'havia esmentat: a la guerra es mata. Els petits estan acostumats a veure la guerra a través de la televisió i saben que en una situació de guerra hi ha molts morts i ferits. Això ens permet entendre que Memed, després de tant temps sense veure el seu pare, arribi a pensar que potser l'han matat i que no el tornarà a veure mai més. Aquest és un moment idoni, si el mestre ho creu convenient, per parlar de la mort i poder comentar i reflexionar sobre aquest tema entre tots. Finalment els demanarà que dibuixin allò que Memed veuria si mirés per la finestra i no estigués vivint una situació de guerra.

La meva mare m'havia dit moltes vegades: «No t'amoïnis, Memed, ja veuràs com tornarem aviat a casa, n'estic segura», i per fi aquestes paraules es van fer realitat. Vam poder tornar a casa i allà hi havia el meu pare. El meu pare, la meva mare i jo ens vam abraçar molt fort... els tres ens havíem trobat molt a faltar. El meu pare ens va explicar que ell també havia estat fora de casa tot aquell temps, però que havia tornat uns quants dies abans que nosaltres i que havia començat a arreglar tot el que estava fet malbé.

Sempre havíem tingut molta cura de casa nostra i ara, en canvi, les finestres estaven trencades, hi faltaven coses... Però l'important era que tornàvem a estar junts; la casa, a poc a poc i entre tots, ja l'arreglaríem.

Jo tenia ganes de tornar a veure les meves joguines i les meves coses. Vaig anar corrents a la meva habitació. També hi faltaven coses, d'altres

estaven trencades..., però per fi tornaria a dormir al meu llit després de sopar tots tres junts i menjar aquella sopa que a la meva mare li sortia tan bé.

Orientacions didàctiques

El dia més feliç de la meva vida

Convé subratllar l'alegria que sent Memed de tornar a casa. Memed és molt feliç. Memed ha estat trist, alegre, ha tingut por, però avui és potser el dia més feliç de la seva vida. Se'ls demanarà que portin una fotografia d'un dia feliç per a ells i que l'enganxin a la pàgina 18. La fotografia pot ser del dia del seu aniversari, d'un viatge, etc. Amb els alumnes de P5 podem anar una mica més enllà i, després d'enganxar la foto, dir-los que dibuixin el que segueix la fotografia.

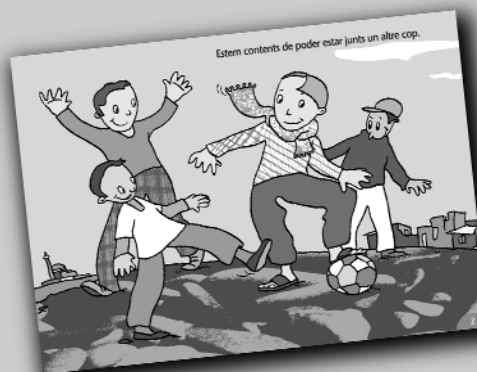
Activitat complementària

FEM DE PERIODISTES

Totes les persones al llarg de la vida sentim enyorament d'alguna cosa. Proposem que els alumnes facin de periodistes. Han de preguntar a la gent propera (pares, germans, avis, cosins, tiets, amics, etc.) si han sentit enyorament alguna vegada i que els ho expliquin. Els alumnes escriuran en un paper dues o tres preguntes que s'elaboraran entre tots i que serà el guió de l'entrevista. Les preguntes poden ser de la mena: Has sentit enyorament alguna vegada? Què trobaves a faltar? Com et vas sentir? És convenient plantejar l'activitat al final de la setmana perquè puguin fer les entrevistes durant el cap de setmana. Un cop realitzades, cada alumne explicarà una de les entrevistes, comentarà aquella que li hagi cridat més l'atenció per alguna raó.

Us recordeu que us he dit que trobava a faltar els meus amics? Quan em vaig aixecar al matí vaig esmorzar molt de pressa i vaig anar a buscar els meus amics. Tots havien hagut de marxar, però la majoria havien tornat. Jo estava segur que la resta tornaria aviat.

Quan ens vam veure, no vam saber què dir-nos, perquè una gran alegria ens va deixar sense paraules. Tots ens ho havíem passat molt malament, però ara tornàvem a estar junts, jugaríem i riuríem. Tots estàvem molt contents.

Orientacions didàctiques

Es ressaltarà la importància de tenir amics i el que aquests signifiquen. Es demanarà que diguin els noms dels seus amics i amigues i per què són amics seus. També diran què els agrada fer amb els seus amics: jugar, cantar. A continuació es demanarà que es fixin en les il·lustracions de la pàgina 20 i que diguin quina és la que mostra la veritable amistat. Els que són amics, què fan: s'ajuden o es barallen? A continuació se'ls demanarà que identifiquin quina representa una amistat de veritat i que la pintin de colors. El comentari dels dos dibuixos per part dels nens i nenes pot ser molt interessant i pot ajudar a aprofundir en situacions que es donen sovint en la vida quotidiana. També podem anar una mica més enllà: entre tots, pensar en els conflictes més comuns que passen entre els amics i buscar-hi solucions.

Activitat complementària

ELS MEUS AMICS I LES MEVES AMIGUES

Memed ens comenta que troba a faltar els seus amics i que quan els torna a veure està molt content. Malgrat que ja hi ha una activitat per aprofundir en l'amistat, proposem uns altres exercicis que expliquem a continuació.

Es demanarà als alumnes que facin un dibuix. Els temes poden ser: el seu millor amic o amiga, les activitats que li agrada fer amb els companys, etc. Un cop finalitzat el dibuix, els nens i nenes l'explicaran a la resta de la classe.

Es pot preguntar als alumnes a què els agrada jugar amb els seus amics. S'anotarà el que vagin dient a la pissarra. Se'ls demanarà que votin dos dels jocs que més els agradin. Es porta a terme la votació i tot el grup juga al joc que hagi guanyat més vots.

Sabeu què en penso, de tot això?, doncs que espero que no torni a passar mai més. Tot el temps que he estat fora de casa m'ho he passat molt malament. Jo sé que hi ha nens i nenes a tot el món que estan vivint el que jo vaig viure, i n'hi ha que encara pitjor perquè no solament no tenen a prop el seu pare sinó que també els falta la seva mare. Jo vull que tothom pugui viure a casa seva i pugui ser feliç.

I tu, què en penses?

Què podem fer perquè això no torni a passar mai més?

Orientacions didàctiques

Es remarcarà el desig de Memed: que no hi hagi mai cap guerra.

És important que tornem a repassar-ne les conseqüències: por, exili, mort, malalties, etc. També creiem

convenient repassar tota la història i les il·lustracions per poder donar aquest missatge final.

Aquesta mena de resum de la història de Memed hauria de finalitzar demanant als nens i nenes què podem fer entre tots perquè això no torni a passar. Entre tots pensarem possibles solucions i les escriurem al quadern.

7

Activitats d'aprenentatge de cycle inicial de primària

Rosalina

Pàgines 3 i 14

Aquesta és Rosalina. Té set anys. És una nena com tu que tenia la seva família i els seus amics, que anava a l'escola... Però un bon dia van obligar-la a anar-se'n de casa seva a causa de la guerra. Ella vol ser la vostra amiga i us vol explicar tot el que ha viscut. Per això us saluda:

«Hola. Sóc Rosalina i tinc set anys.

He estat molt temps fora però estic contenta de tornar a ser a casa. Ara t'explicaré on he estat i totes les coses que he viscut.»

Hola. Sóc la Rosalina i tinc 7 anys.
He estat molt temps fora, peròestic contenta de tornar a ser a casa.
Ara t'explicaré on he estat i totes les coses que he viscut.

Orientacions didàctiques

Em dic Rosalina.
Tinc 7 anys.
Sóc hispanica i m'agrada dibuixar.
M'agrada anar a l'escola i a la biblioteca.

I tu,
com et dius?
com ets?
què t'agrada fer?

Coneguem Rosalina

Com que és el primer contacte que hi tenim, és necessari motivar l'alumnat perquè li faci il·lusió conèixer la història de Rosalina i així iniciar el treball del quadern. Subratllarem que Rosalina vol ser la nostra amiga i, a més, ens vol explicar on ha estat, què ha passat, etc. També farem preguntes com les que segueixen, que, alhora, serviran d'introducció als temes que s'aniran tractant al llarg de la història: Voleu saber més coses de Rosalina?, voleu saber on ha estat?, amb qui se'n va anar?, de qui deu ser la bicicleta? per què creieu que porta una llibreta?

L'objectiu d'aquestes preguntes no és avançar els esdeveniments de la història de Rosalina, sinó interessar-los en la història i saber-ne més coses.

Pel que fa a les característiques físiques, direm que observin el dibuix i que llegeixin el text. A partir d'aquí, els demanarem que descriguin verbalment Rosalina. La mateixa Rosalina els demana que es descriguin ells mateixos quan els diu: I a tu, què t'agradaria fer?, com et dius?, com ets? Tots els nens i les nenes es descriuran a si mateixos.

Joc de descripció

També podem proposar un joc en el qual cada alumne escriu en una targeta de cartolina els seus trets característics i el seu nom i després totes es posen dins d'una bossa. Un dels nens treu una cartolina i llegeix els trets que descriuen el company o companya, però no llegeix el nom. Primer llegeix una característica i si no s'endevina, en llegeix una altra, i així successivament. Quan tots els alumnes s'hagin descrit, insistirem en el fet que tots som diferents i que tenim els nostres trets característics. La diferència és una característica de tot ésser viu.

Com ens sentim

Destacarem que Rosalina ens diu que està contenta i els demanarem que ens expliquin com se senten ells: si estan contents, enfadats, tristos, etc. i el perquè. Rosalina està contenta de tornar a casa ja que ha estat molt temps fora. I ells? Per què estan contents, enfadats, tristos...? També parlarem dels seus gustos. A Rosalina li agrada anar en bicicleta i també li agrada dibuixar. I a ells? Hi ha res que els agradi molt de fer? Què és? Per què? Quan ho fan?

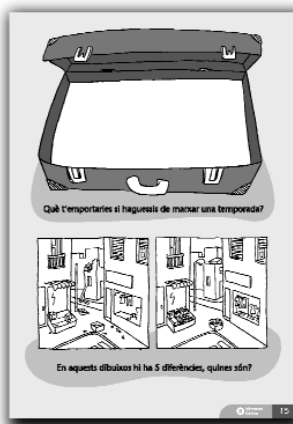
Un dia van venir uns veïns del poble i ens van dir que era millor que ens n'anéssim, que s'acostaven uns soldats que podien fer-nos mal. El meu pare no va poder venir amb nosaltres. Aquella va ser l'última nit que vam dormir a casa. Era el principi de la guerra. Al matí, la meva mare va recollir una mica de roba i de menjar i ens en vam anar. Jo vaig agafar la meva llibreta ja que, com us he dit, m'agrada molt dibuixar. Tot aquest temps he fet dibuixos que mostren el que veia i com em sentia. Molta gent se n'anava i nosaltres ens vam unir a un grup. Amb nosaltres, la meva mare, el meu germà petit i jo, va venir també la meva tia que estava esperant un fill.

Vam haver de caminar moltíssim abans d'arribar a un poble. Teníem ganes de descansar i menjar, però el poble era molt lluny. A mi em feien molt mal els peus. La meva mare va haver de portar el meu germanet en braços força estona. La meva tia deia que estava molt cansada.

«El meu pare es va quedar al poble i jo vaig marxar amb la meua mare, el meu germà petit i la meua tia. Fa dies que caminem i estem molt cansats. Mira! Allà es veu un poble!»

Orientacions didàctiques

Què és la guerra?

Un cop explicada la història i abans de realitzar les activitats que es proposen a continuació, pensem que és important ressaltar i comentar que el cas de Rosalina no és un cas aïllat i que hi ha molts nens i nenes al món que es troben en situacions similars. Per això proposem que el mestre seleccioni notícies del diari que parlin de guerres, de refugiats, etc. amb el propòsit de llegir-les i, entre tots, comentar-les i comparar-les. Ho fem de la manera que ho fem, ajudem els alumnes a entendre que la història de Rosalina no és un simple conte sinó que és la realitat i que, a més, és una realitat dura, que les persones que es troben en aquestes circumstàncies no han escollit viure-les i que marcaran les seves vides per sempre. Aquesta primera activitat ajudarà els nois a entendre què és la guerra. Per això

considerem necessari que s'acabi donant entre tots una definició d'aquest concepte. Es comentarà per què Rosalina va haver d'anar-se'n. Tot seguit preguntarem: Com creus que se sent Rosalina?, com et sentiries tu?, com deu viure Rosalina el fet que el seu pare no pogués anar amb ells?, què sentiries tu si el teu pare no hagués pogut anar-se'n amb vosaltres?, per què està cansada Rosalina? Seguidament comentarem que la mare de Rosalina només es va poder emportar una mica de roba i de menjar ja que anaven a peu i no podien portar gaires coses. Rosalina es va endur una llibreta i uns llapis. A continuació els demanarem que diguin quantes coses hi ha en una casa i que les vagin esmentant, i ho apuntarem a la pissarra. Els preguntarem quines coses, d'entre les que han esmentat, creuen que la mare de Rosalina va agafar i per què van ser aquelles coses i no unes altres. A partir d'aquí comentarem que hi ha coses que són imprescindibles per viure, mentre que n'hi ha d'altres de les quals podem prescindir, encara que ens agradi tenir-les. Segurament la mare de Rosalina va escollir allò que va creure que podien necessitar més.

Què escolliries?

A la pàgina 15 hi ha una maleta. Els demanarem que s'imaginïn que han de marxar, que passaran dies fora de casa i que només es poden emportar el que càpiga dins de la maleta. Es tracta que pensin en les coses que tenen i que triïn el que s'endurien. És necessari puntualitzar que han d'escollir les coses que necessitaran i que són imprescindibles per viure. Un cop pensat el que s'emportaran, els demanarem que ho escriguin dins de la maleta. Després llegiran el que hi han escrit i diran per què han triat unes coses sí i altres no.

Per fi vam arribar en un poble on pensàvem que podríem descansar i dormir. Però no va ser així. El poble estava en ruïnes. Els carrers del poble estaven plens de camions incendiats, de cotxes bolcats... havien trencat els vidres de les botigues i la gent tenia por de creuar el carrer.

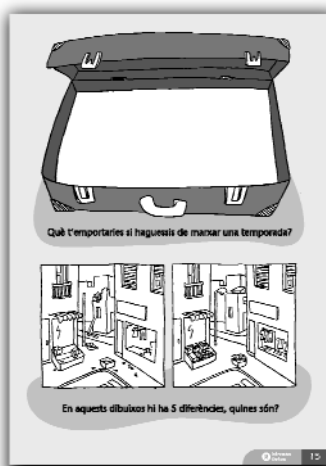
Quina pena! Segur que abans era un poble bonic i agradable i, en canvi, ara estava totalment destrossat.

Quan vam veure tot allò ens vam quedar parats. Hi havia un grup de soldats armats que parlaven enmig del carrer.

La gent del poble ens va dir que el pitjor no eren les destrosses sinó que havien matat alguns veïns. «Oh! Ens pensàvem que aquí podríem descansar i menjar.»

Orientacions didàctiques

Les conseqüències de la guerra

Comentarem el desolat paisatge de la il·lustració, imaginarem com se sentia Rosalina quan ho va veure. Direm que en situació de guerra passen coses d'aquestes i que les destrosses són habituals, que cal deixar la casa pròpia, que s'ha de fugir, que no hi ha gaire menjar ni aigua, que es passa fred, que s'enyora molt els familiars i els amics, que es té por, que es fan malbé les cases, que es cremen els cotxes, que hi ha inseguretats, etc.

A qualsevol ciutat, a qualsevol país

Per ajudar a fer aquesta reflexió es proposa realitzar la segona activitat de la pàgina 15, en la qual hi ha dos dibuixos iguals però que presenten cinc diferències. Els alumnes han de trobar aquestes diferències, que són imperfectes a causa de la guerra. Els dibuixos es contextualitzen en un carrer que no pertany a cap ciutat de Guatemala sinó que pot ser de qualsevol ciutat del nostre país, perquè l'alumnat pugui reflexionar sobre el fet que aquestes coses no solament passen als altres sinó que també ens poden passar a nosaltres. Així intentarem que creixi l'empatia amb el que li passa a Rosalina. Però, tal com ens explica la història, el pitjor de la guerra no són les destrosses. A la guerra es mata. En una guerra sempre hi ha morts. Aquesta informació no és nova per als nens que estan acostumats a veure la guerra a través de la televisió i saben que en una situació de guerra hi ha molts morts i ferits. Aquest és un moment ideal, si es creu convenient, per reflexionar plegats sobre aquest tema.

Ens van dir que en aquell poble també estàvem en perill. Ens vam fer anar cap als afores. Feia molt de fred i començava a caure la nit. Vam encendre un gran foc per entrar en calor. El meu germà estava molt cansat i es va adormir al terra, al nostre costat, embolicat amb una manta.

Aquella olor de branques i troncs cremant-se em van recordar la llar de foc de casa meva on cuinava la meva mare.

Jo em vaig abraçar a la meva mare. Ella estava trista. Jo enyorava el meu pare, casa meva, el poble, els amics, les meves coses, la meva bicicleta... Li ho vaig dir a la meva mare i ella em va respondre que tornariem així que fos possible. Però jo volia arribar-hi de seguida. Volia que tot tornés a ser com abans. De cop i volta, em van agafar ganes de plorar.

«Reno! Quin fred! Sort que ara ens podem escalfar. Tinc ganes de tornar a casa.»

Trobo a faltar el meu pare i els amics. Vull tornar a jugar amb les meves joguines, sobretot amb la meva bicicleta.»

Orientacions didàctiques

Completa les frases següents:

Rosalina està _____

Rosalina no està _____

Rosalina té _____

Joestic _____ quan _____

Joestic _____ quan _____

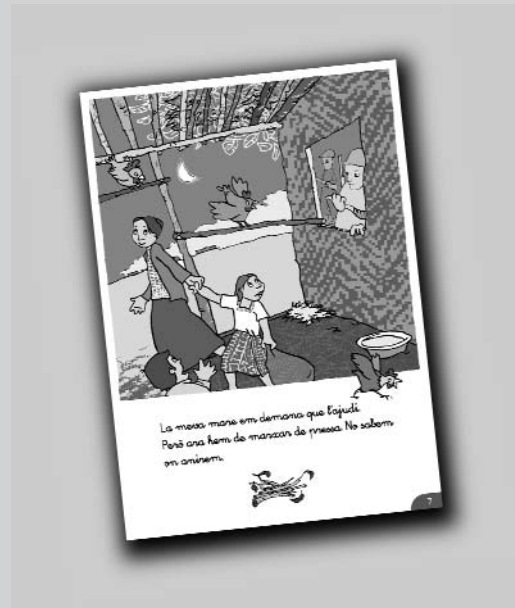
Com ens sentim?

Observarem la il·lustració i explicarem la història. Seguidament farem referència als diferents sentiments que ens expressa Rosalina: té fred, està trista, té ganes de plorar, etc. Es comentarà que hi ha vegades que estem tristos, d'altres que estem alegres, i que aquests sentiments es reflecteixen en el nostre rostre. Els demanarem que pensin en moments que estan tristos, alegres... i que, si volen, ens expliquin per què se senten d'aquella manera. Tot això ens portarà a recordar que Rosalina està trista i a entendre millor com se sent.

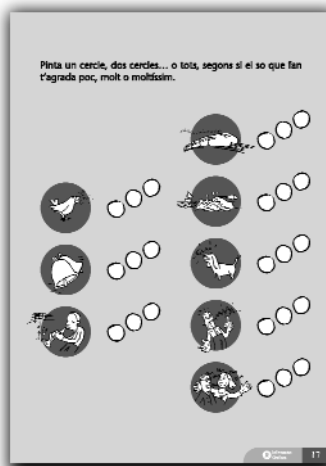
A continuació es presentarà l'activitat de la pàgina 16, en la qual s'han de completar les frases. Les frases són: Rosalina està (trista); Rosalina no està (contenta); Rosalina té (fred); jo estic (trist/a) quan... Jo estic (content/a) quan...

Com que feia molt de fred no podíem dormir més dies a l'aire lliure. Camina que caminaràs, vam trobar un galliner buit. Era petit i no estava gaire net, però era l'únic lloc on ens podíem allotjar. El poc menjar que ens quedava se'ns estava acabant. Feia una setmana que ens hi estàvem. Ens en vam anar a dormir i ens vam despertar per culpa d'uns sorolls molt forts. Eren uns soldats que cridaven i que ens van obligar a marxar. A corre-cuita, vaig ajudar la meva mare a recollir les poques coses que teníem i, amb tot el grup, ens vam posar en marxa sense saber ni cap a on anàvem i sense veure el camí, ja que era de nit i no teníem cap llanterna. Vaig tenir molta por. Pensava que aquells homes ens farien mal.

«La meua mare em demana que l'ajudi. Però ara hem de marxar de pressa. No sabem on anirem.»

Orientacions didàctiques

La por

Comentarem com es devia sentir Rosalina i els altres quan es van despertar per culpa del soroll que feien aquells soldats.

Després direm que aquells sorolls eren desagradables i provocaven por. En canvi, hi ha sorolls que ens agraden. Els demanarem quins sorolls els agraden i quins no. Seguidament, presentarem l'activitat de la pàgina 17. Hi ha uns quants sons dibuixats i els nens i nenes han de marcar si els agraden poc, molt o moltíssim. Hi ha tres cercles, com més els agradi el so més cercles pintaran i a la inversa. Tot seguit i entre tots, s'imitaran els diferents sorolls i els alumnes diran si els agraden o no. Un cop realitzada l'activitat els demanarem que s'imaginin com era el soroll que feien els soldats fora del galliner. Els demanarem que durant una estona l'imitin. Fins i tot seria interessant que es representés la il·lustració. Finalment els demanarem que pensin uns instants com se sentirien ells si els passés el que li va passar a Rosalina i que ho comentin.

Vam passar uns dies en una barraca. Allà va néixer el meu cosinet. La meva tia i tots estàvem molt contents. Feia temps que no sentia riure. Gairebé no me'n recordava, de com es reia. El meu cosinet era un nen. Es va dir Alejandro. Tenia força cabell i molt negre. Plorava quan tenia gana i dormia molt. El van embolicar amb una tovallola i uns draps.

A la barraca no hi havia cap bressol, però hi havia una mica de palla. La meva mare i jo li vam fer un llit amb la palla. Era un llit molt bonic, ens va quedar la mar de bé. Aquell va ser el primer llit del meu cosinet.

«Ha nascut el meu cosinet! Es diu Alejandro. És molt bufó.

Com que no té bressol, li farem un llit de palla.»

Orientacions didàctiques

Dibuixa Alejandro, el cosinet de Rosalinda, dormint al seu llit de palla.

Escriu totes les coses que necessitarà Alejandro.

.....

.....

.....

Busquem solucions

Tot ha anat bé i ha nascut el seu cosinet. Les mancances, miren d'anar-les solucionant. Per exemple, no tenen bressol i li fan un llit de palla. La primera activitat consisteix a imaginar-nos aquest llit, dibuixar-lo i pintar-lo a la pàgina 18.

A continuació els demanarem que escriguin totes les coses que el seu cosinet necessitarà, és a dir, tot el que necessiten els nadons. A partir del que escriguin, començarem que de la mateixa manera que no tenen bressol, tampoc no tenen moltes altres coses que els caldrien i els farem imaginar quina solució hi veuen. També a partir del que escriguin els podem demanar que subratllin amb vermell tot el que és imprescindible per a la supervivència del nen i en blau, tot el que és prescindible. Com podem veure a la il·lustració, tots estan contents. Possiblement ara conviuen amb gent que abans no coneixien, però la relació entre ells és molt bona. Entre tots s'ajuden, es deixen les coses, s'animen, etc. Tot això ens pot portar a conversar sobre la solidaritat, la companyonia, l'altruisme, els sentiments que es puguin generar en persones que comparteixen unes determinades vivències.

Vam haver d'anar-nos-en de la barraca i vam tornar al bosc.

Feia dies que no menjàvem gaire i que teníem poca aigua, i per culpa d'això vaig estar malalta bastant temps. La meva mare em va cuidar molt i no se separava del meu costat. Ella em va assegurar que quan em recuperés, ens n'aniríem d'allà i tornaríem a casa.

Que bé! En tenia tantes ganes!

«Estic malalta i tinc molt mal de panxa.

Des de fa dies ja no ens queda gaire menjar ni aigua.

Quan estigui bona, marxarem d'aquí.»

Orientacions didàctiques

Quan ens posem malalts

Es comentarà que són al bosc. Rosalina i altres del grup s'han posat malalts. Com que no som a prop de cap hospital, n'hem hagut d'improvisar un.

S'esmentarà especialment el fet d'estar malalt. Entre tots comentarem què significa estar malalt, com ens sentim quan hi estem, etc. Mirarem que els alumnes puguin explicar les seves vivències i els seus sentiments sobre aquest fet. Segur que ens explicaran què els diu el metge, com els explora, etc. També comentarem que per a algunes malalties s'ha d'anar a l'hospital; preguntarem si mai hi han estat i si hi han anat per visitar algú. A continuació els preguntarem com pensen que es devia sentir Rosalina. També els preguntarem què passa si falten medicaments; preguntarem si s'han de construir hospitals en els llocs adequats, etc.

Comentarem que en situació de guerra és molt habitual posar-se malalt ja que no hi ha menjar, l'aigua no sol estar en bones condicions, etc. Afegirem i recordarem que no hi ha gaires medicaments, ni personal, ni llocs adequats perquè s'estiguin els malalts. Aquests són alguns dels dèficits i mancances de la guerra.

Coses necessàries per viure

Partint del tema de les mancances, comentarem que hi ha coses molt necessàries per viure, mentre que d'altres no són imprescindibles. Tot seguit farem l'exercici de la pàgina 19 on es mostren una sèrie d'objectes. Els alumnes han d'encerclar i pintar els que són bàsics i necessaris per viure.

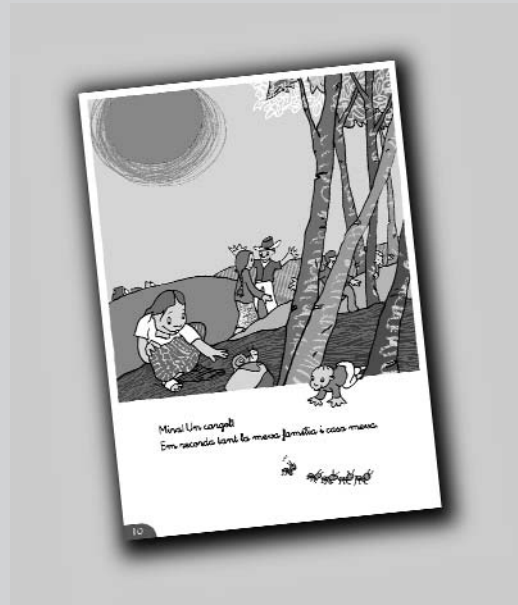
Vam passar dos o tres dies al bosc. L'estació de les pluges s'havia acabat i feia sol. Al bosc tot estava molt verd, els ocells cantaven... A Guatemala tenim uns boscos meravellosos.

Jo jugava amb altres nens i nenes del grup. Estàvem contents perquè ens havien dit que la guerra s'havia acabat i tornàvem a casa. Tenia ganes d'arribar-hi. Tenia ganes de veure el meu pare...

Alejandro ja havia crescut una mica, gatejava i ens mirava com jugàvem. Segur que li hauria agradat jugar amb nosaltres, però era massa petit.

Em vaig fixar en el cargol que hi havia a sobre d'una pedra. Al jardí de casa meva sempre n'hi havia molts.

«Mira! Un cargol! Em recorda tant la meua família i casa meua!...»

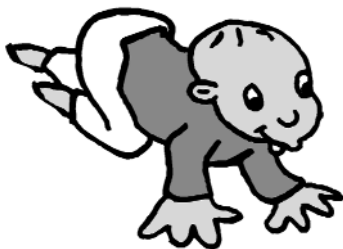

Orientacions didàctiques

Comentarem que la guerra s'ha acabat i que, de tornada cap a casa, Rosalina encara va haver de passar uns dies al bosc. Preguntarem si ells hi van gaire, al bosc o a la muntanya. També els preguntarem si tenen cura de la naturalesa; per exemple, si porten entrepanes què en fan, del paper?, el llencen al terra o se'l guarden a la butxaca per llençar-lo quan troben una paperera? Intentarem d'aquesta manera que vagin prenent consciència que hem de cuidar la natura entre tots.

Els demanarem que pensin en les cançons que coneixen que fan referència a la naturalesa en general o en aquelles cançons el protagonista de les quals és un animal. Es cantaran les cançons.

Es pot fer el mateix, però amb contes: que pensin en contes l'acció dels quals passi en un entorn natural.

Per fi vam arribar a casa. Havia esperat tant aquell dia!

Des de lluny ja la vaig veure. Estava mig en ruïnes, quina pena! Però quan m'hi vaig anar acostant ja vaig veure la meva bicicleta. Estava recolzada a la paret. Que bé!

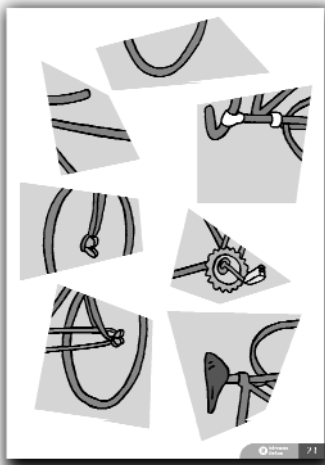
«Ja som a casa!

Oh, la meva bicicleta!

Estic molt contenta!»

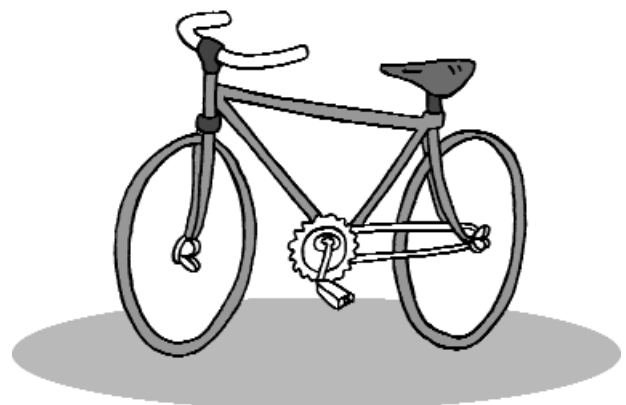

Orientacions didàctiques

Per fi la Rosalina torna a casa i encara que està mig en ruïnes, troba la seva bicicleta. Aquesta és la seva gran sorpresa.

L'activitat que proposem és que retallin trossos del puzzle de la pàgina 21 i el muntin. Aquest puzzle, l'enganxaran a la pàgina 13.

La meua mare va preguntar a uns homes del poble on era el meu pare. Li van dir que era de tornada al poble però que encara era lluny i que arribaria la setmana següent. Que bé! Per fi tornarem a estar tots junts!

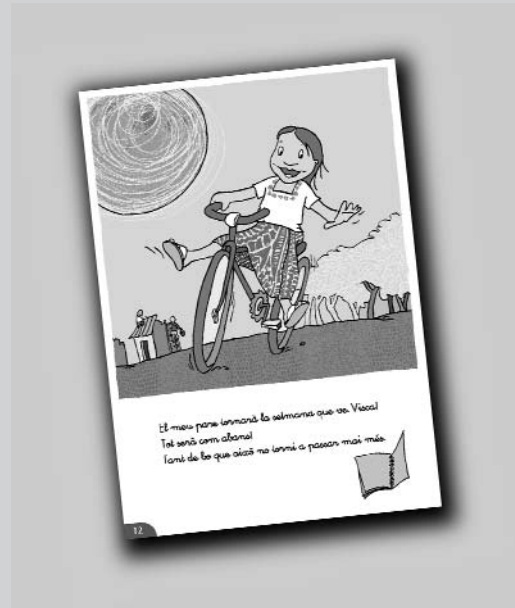
Quan ell arribi l'ajudaré a reparar la casa.

Però encara que estic contenta, també estic trista perquè sé que hi ha nens i nenes com jo que són fora de casa seva i separats de la seva família. Jo no vull que passi això, no vull que cap nen o nena sigui lluny de casa seva. També sé que algunes persones del meu poble ja no tornaran mai més.

«El meu pare tornarà la setmana que ve! Visca!

Tot serà com abans!

Tant de bo que això no torni a passar mai més!»

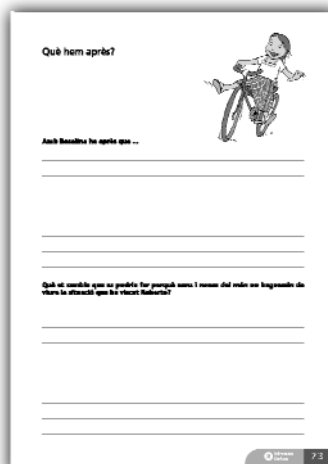
Orientacions didàctiques

Recordem la història

Aquesta és l'última vinyeta de la història de Rosalina. Per tant, proposem de tornar enrere i explicar de nou tota la història per recordar el que ha viscut la nostra protagonista. Un cop fet aquest repàs, proposem realitzar l'activitat de la pàgina 20 on hi ha un total de vuit vinyetes, cinc de les quals pertanyen a la història de Rosalina i tres no hi tenen res a veure. Es demanarà que pintin només aquelles vinyetes que pertanyen a la història. Aquesta activitat té caràcter de resum.

Orientacions didàctiques

Aquesta activitat permetrà interioritzar el que s’hagi après. Es formularà la primera pregunta i s’aniran anotant les respostes a la pissarra. Posteriorment es copiaran al quadern.

A la il·lustració anterior, Rosalina ens plantejava una sèrie de sentiments contradictoris i l’esperança que el que s’ha viscut no torni a passar mai més. A partir d’aquesta idea demanarem als nens i nenes que s’imaginin com serà la vida de Rosalina d’ara endavant i que ho dibuixin a la llibreta de Rosalina, aquella on han anat dibuixant tot el que ha viscut la nostra protagonista. Un cop acabat, explicaran els seus dibuixos a la resta de la classe i diran també què ha de passar perquè la societat no estigui en guerra. És a dir, quines diferències hi ha entre els seus dibuixos i la història que ens explica Rosalina.

Entre tota la classe, farem una llista dels trets característics d’un món ideal. Els nens i nenes són molt creatius i tindran moltes idees. Triarem les que siguin més viables i escriurem un manifest on es digui quin món volen i com creuen que es pot arribar a aconseguir.

El manifest es pot donar a conèixer a les altres classes i a les famílies.

Finalment, i recollint les idees exposades al manifest, demanarem als alumnes que escriguin o dibuixin què es podria fer perquè els nens i nenes del món no haguesin de passar pel que ha viscut Rosalina.

8

Activitats complementàries per als dos nivells

Adjuntem algunes de les activitats que puguin ser útils tant per motivar com per complementar alguns dels temes que han anat sorgint.

El joc de les caixes

- Memed. Agafarem tres capsetes que tinguin tapa. En una, hi posarem un termòmetre (pot ser de juguina) o un xarop, a l'altra, una bufanda de llana, i a la tercera, un dibuix d'un menjar o menjar de juguina. Els alumnes s'asseuran al terra en semicercle i col·locarem una taula en un lloc on tots la puguin veure. A sobre de la taula hi haurà les tres caixes tapades. Direm que a l'interior de cada capsa hi ha un objecte que té a veure amb la història de Memed. Les anirem destapant i així podrem comentar que ha estat malalt, que li van regalar una bufanda i que va passar set i gana. Si aquesta activitat es porta a terme al principi, no avançarem continguts de la història i així tindran curiositat i interès per saber més coses de Memed. Si es porta a terme al final, aquesta activitat ens servirà per resumir la història.

- Rosalina. Agafarem tres capsetes que tinguin tapa. En una, hi posarem el dibuix d'una bicicleta, a l'altra, el termòmetre (pot ser de juguina), i a la tercera, un sonall (o qualsevol estri que recordi un nen petit). Els alumnes s'asseuran al terra formant un semicercle i col·locarem una taula en un lloc on la puguin veure tots. A sobre de la taula hi haurà les tres capsas tapades. Direm que a l'interior de cada capsa hi ha un objecte que té a veure amb la història de Rosalina. Les anirem destapant i les pistes que ens doni el contingut de les capsas ens permetrà recordar i comentar la història.

La família

Tant a la història de Memed com a la de Rosalina podem aprofundir en el tema de la família. Comentarem primer quins membres formen la família de Memed i quins la de Rosalina. A continuació demanarem a diferents nens i nenes que descriguin la seva pròpia família: qui la forma, de què treballen els pares, com són (alts, baixos, alegres, rondinaires, etc.), quines activitats realitzen tots junts els membres de la família, etc. Es pot acabar amb un dibuix. A causa de la diversitat de famílies que hi ha actualment, cal subratllar que no totes les famílies són iguals, que no totes les famílies tenen els mateixos membres, i que no hi ha una família típica sinó que n'hi ha de diferents menes.

Escollir és difícil

Les mares dels nostres protagonistes tenen molt poc temps per agafar allò que creuen que poden necessitar durant el temps que hagin de ser fora de casa. Per tal de reforçar la idea que triar és difícil i que sempre s'escull tenint en compte uns interessos o barems determinats, proposem l'activitat següent. Farem una tira amb paper d'embalar dividit en tan-

tes caselles com alumnes hi hagi a la classe; les caselles tindran la mida d'un foli. Cada casella correspondrà a un nen o nena en concret i s'identificarà amb el seu nom. Tot seguit els demanarem que agafin la carpeta on guarden els seus treballs individuals, que els mirin i que en triïn un. Aquest serà el que enganxarem a la casella. Seguidament farem una rotllana i cada nen o nena dirà per què ha escollit aquell treball i no un altre. La resta de companys també podran donar la seva opinió. El motiu de la tria pot ser perquè és un treball del qual estan molt satisfets, perquè els va costar de fer-lo, etc. Mitjançant aquesta activitat, a més d'escollir, també comparteixen amb els seus companys una feina que per a ells és especial. Finalitzem dient que segons els motius que tinguem, triem unes coses o unes altres. Per exemple, les mares de Memed i Rosalina trien pensant en aquelles coses que els faran falta i, en canvi, ells han fet la tria per un altre motiu.

L'alimentació, un dret

Les mancances alimentàries apareixen a totes dues històries. Per aquest motiu creiem que seria interessant parlar dels nostres hàbits alimentaris i de la importància que té una alimentació equilibrada per al creixement. Es pot organitzar un esmorzar col·lectiu a l'escola i destacar la necessitat que la nostra dieta inclogui determinats aliments. Aquesta activitat pot donar lloc a una altra que es pot dividir en dues parts. Primera, seleccionar diferents tipus d'aliments i classificar-los segons el seu origen: carns, productes lactis, peix, fruita, verdures, etc. Segona, confeccionar una roda d'aliments explicant en què consisteixen les seves principals diferències, què són les vitamines, què són les proteïnes, perquè les necessitem per tenir bona salut, etc.

Juguem a metges

Quan es treballi l'aspecte de la malaltia de Memed i Rosalina, proposem, si se'n té l'oportunitat, d'obtenir instruments mèdics per poder-los manipular i explicar la utilitat de cadascun. Seria ideal que els instruments no fossin de joguina sinó de veritat; potser algun pare o mare és metge o infermer i en pot aconseguir. Quan manipulin els instruments mèdics cal advertir-los que s'han de tractar amb cura.

Ens fem grans

L'aniversari de Memed o el naixement del cosí de Rosalina, Alejandro, ens permetran aprofundir en el tema de l'autonomia. Quan naixem, depenem totalment dels adults, com el cosí de Rosalina. En aquest cas el cosí depèn, sobretot, de la seva mare. Són els adults els qui ens renten, ens donen menjar, ens vesteixen, ens canvien els bolquers, ens porten a passejar, ens duen al metge, etc. A poc a poc, anem fent les coses nosaltres mateixos. Els alumnes de primària, guiats pel mestre, poden anar comentant aquelles coses que saben fer sols i el mestre dirà aproximadament a quina edat s'aconsegueix de fer-les. Per exemple, caminem sols, i aprenem a caminar, aproximadament, quan tenim un any. També convé dir que no hi ha una edat fixa i concreta sinó que l'edat és aproximativa atès que cada individu té el seu ritme. Tant se val caminar als deu mesos com fer-ho als catorze, l'important és arribar a fer-ho. Les coses que sabem fer sols i l'edat a la qual ho aconseguim s'anirà apuntant a la pissarra. Quan acabem, es formaran grups de tres persones i faran una graella de doble entrada on s'organitzaran les dades.

Una variant d'aquesta activitat pot ser que les dades no les faciliti el mestre sinó que els alumnes les demanin a les seves famílies. Si s'opta per aquesta possibilitat, entre tots es farà una llista de les coses que cal preguntar. La resta de l'activitat es pot desenvolupar igual.

Taller d'olors

Rosalina es troba davant d'un foc a l'aire lliure. L'olor d'aquell foc li recorda cada seva. Arran d'aquesta idea, es pot muntar a la classe una mena de taller d'olors. Podem portar flors i flairar-les, o aliments i percebre'n les diferències d'olor: pastís, peix, etc. Podem cremar un paper i recordar l'olor de cremat que moltes vegades hem sentit. Podem portar pa calent, aigua de colònia i altres coses. A més de tot el que podem portar a la classe i olorar entre tots, podem recordar l'olor de la terra mullada quan acaba de ploure, la que desprèn el bestiar, la que fa el mar, la de la sorra, etc.

Taller de sons

També pot muntar-se de forma similar una espècie de taller de sons. Per fer-ho podem utilitzar tant instruments de música com objectes que facin soroll (el pany d'una porta, el llibre que deixem caure sobre la taula, el so de la cullera quan la fem repicar contra el vidre, sobre la fusta, sobre el ferro, etc.) Quin ens agrada més de tots?, per què? Aprofitant el taller de sons podem inventar una música i una lletra i crear la cançó de Rosalina.

La meva millor joguina

Memed troba a faltar les seves joguines i Rosalina, la seva bicicleta. Proposem que cada alumne pensi en una joguina o en qualsevol objecte que tingui i que li agradaria compartir amb Memed i Rosalina. Cadascú explicarà per què ha triat aquell objecte i no un altre. Es pot demanar que portin l'objecte concret l'endemà i que el comparteixin amb la resta de companys.

La guerra fa mal

Quan es treballi la destrucció que es pateix a les guerres, es proposa l'activitat següent. Cal demanar als alumnes que portin de casa seva caps de totes mides. Amb aquestes caps els nens i nenes faran una maqueta d'un poble. Hi haurà cases, cotxes, places, etc. Amb paper xarol o d'embalar pintat es folraran les caps i es decoraran. Quan s'hagi acabat es destacarà que s'han passat una bona estona fent-ho per obtenir un bon resultat i els quedés bonic. Els demanarem que s'imaginin que ve algú i els destrossa la maqueta. Com se sentirien? Què farien? Un cop comentades aquestes preguntes amb els alumnes, les extrapolarem a una situació de guerra: el que s'ha construït entre tots i que ha costat tant de fer es destrueix per sempre. No són unes simples caps de cartró sinó que són les cases i els pobles de moltíssimes famílies. Però a més dels danys a coses físiques, la guerra també provoca altres danys potser encara més profunds i dolorosos.

Memed i Rosalina passen per moments difícils. Es convidarà els alumnes a reflexionar sobre el fet que hi ha persones que potser no tenen gaires moments alegres i feliços. Què podríem fer entre tots?

Per als alumnes més grans, i si el mestre ho creu oportú, es pot llegir la següent cita: «Què és la guerra? Què és necessari per a l'èxit a la guerra? El repte de la guerra és l'assassinat, els mètodes de la guerra són l'espionatge, la traïció i la ruïna dels habitants ...» (Leo Nikolaevich Tolstoi).

Un cop llegida la cita, el mestre l'explicarà amb les seves pròpies paraules i en donarà exemples per tal d'iniciar un diàleg entre els alumnes en què s'aprofundeixi en l'horror de la guerra. Els comentaris que sorgeixin poden ajudar a entendre, encara més, la situació que han viscut els nostres protagonistes.

En el moment en què els alumnes pensin com es pot fer realitat que no torni a succeir mai més el que han viscut Memed i Rosalina, podem proposar que, entre tots, facin un dibuix o escriuin una breu carta (segons l'edat l'escriurà el mestre), destinats a una autoritat del país, el missatge de la qual sigui que ells i elles volen una pau veritable i que cap altre nen o nena passi per tot el que han hagut de passar els nostres protagonistes. Si es tracta d'una localitat petita, poden portar el dibuix o la carta a l'alcalde (anar a l'ajuntament o que l'alcalde vagi a l'escola). I també seria interessant que ensenyessin la carta o el dibuix a les altres classes i els transmetessin el seu missatge.

A primària també podem proposar que en grups de tres persones s'inventin un conte en què aparegui alguna solució perquè ja no torni a donar-se més una situació com la que ha viscut Rosalina. A continuació faran tres dibuixos (un cada nen o nena del grup) que reflecteixin el més important del conte i, amb l'ajuda dels dibuixos, l'explicaran a la resta dels seus companys.

